



МОЛОДІЖНА РОБОТА. МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА

УДК 316.74:379.8]:364.4-056.26

СОЦІАЛЬНА АНІМАЦІЯ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ІНТЕГРАЦІЇ МОЛОДІ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Бойко Ольга, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0002-6746-3304

E-mail: olga.boyko.uman@gmail.com

Ісаченко Вікторія, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ORCID 0000-0003-0224-1214

E-mail: yiki.isachenko@gmail.com

У статті стисло проаналізовано різні підходи до визначення поняття «анімація». З'ясовано роль та місце соціальної анімації у створенні середовища, де кожна особистість матиме змогу успішно розвиватися та самореалізовуватися з користю для суспільства.

Порівняно підходи до використання соціальної анімації в різних країнах та проаналізовано останні дослідження та публікації з проблеми соціальної анімації молоді в Україні.

Визначено коло професійної діяльності соціального працівника у сфері соціальної анімації. Розглянуто особливості соціальної анімації як провідної технології інтеграції молоді з інвалідністю в соціум. Виокремлено позитивні результати організації соціальної анімації для молоді з інвалідністю.

Ключові слова: соціальна анімація, інтеграція молоді з інвалідністю в соціум, соціальна технологія, фахівець соціальної сфери, професійна діяльність соціального працівника.

SOCIAL ANIMATIONS AS A TECHNOLOGY OF INTEGRATION OF YOUTH WITH DISABILITIES

Boiko Olha, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID: 0000-0002-6746-3304

E-mail: olga.boyko.uman@gmail.com

Isachenko Victoria, PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor of the of the Department of Social Pedagogy and Social Work, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

ORCID 0000-0002-9072-878

E-mail: yiki.isahenko@gmail.com



A brief analysis of different approaches to the definition of «animation», in particular in terms of economics, psychology, pedagogy and social work. The role and place of social animation in creating an environment in which each individual will be able to successfully develop and self-realize for the benefit of society.

A comparison of approaches to the use of social animation in foreign countries. In particular, the experience of the USA, Canada, France and Finland is analyzed.

The latest researches and publications on the problem of social animation of youth in Ukraine are analyzed.

It was found that the main directions of social animation work are overcoming personal tendencies to social disintegration (prevention of socio-psychological disorders, such as deviant behavior of adolescents, drug addiction, alcoholism, suicide, etc.); rehabilitation of critical states of personality; assistance in creative self-realization of the individual.

The scope of professional activity of a social worker in the field of social animation is defined.

The peculiarities of social animation with young people with disabilities are considered, and it is found that social animation with young people with disabilities overcoming socio-psychological isolation. Social animation allows to create conditions for personal growth and productive interpersonal communication in the process of leisure, directs to socially significant activities.

The positive consequences of the organization of social animation with young people with disabilities are highlighted. Social animation allows to create conditions for personal growth and productive interpersonal communication in the process of leisure, directs to socially significant activities.

Keywords: social animation, youth with disabilities, integration, social environment, integration, social technology, social work, leisure, social worker, professional activity of a social worker.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю пошуку соціальних інновацій для організації соціальної роботи на всіх рівнях суспільного життя, адже соціальні проблеми, що повсякчас виникають, не завжди вдається вирішити за допомогою традиційних методів. Сучасні соціальні умови, різноманіття можливостей дозвілєвої діяльності потребують використання інноваційних технологій соціальної роботи. Це насамперед пов'язано з різноманітними явищами соціального життя молоді. На нашу думку, серед перспективних сучасних технологій соціальної роботи з молоддю є недооцінена можливість та роль соціальної анімації.

Неабияке місце соціальна анімація займає і в соціальній роботі серед молоді з інвалідністю, адже, не маючи можливості повноцінно брати участь у житті сучасного суспільства, така особа знаходиться в певній ізоляції. Установи та організації соціальної сфери переважно використовують шаблонні, застарілі технології соціальної роботи з цією категорією молоді. Гостро відчувається брак інноваційних ефективних технологій підтримки молодих осіб з інвалідністю, що дали б змогу організувати їх успішну соціалізацію, адаптацію та інтеграцію.

Соціальна анімація має великий виховний вплив на формування у молоді духовних цінностей та ідеалів, індивідуального й суспільного світогляду, поведінкових стереотипів і конкретних вчинків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості та проблеми проведення молоддю вільного часу, основні форми молодіжного дозвілля, сучасні форми соціальної роботи у сфері дозвілля молоді коротко описали Т. Скорик та А. Вербицька у статті «Соціальна анімація як інноваційна технологія організації

дозвілля студентської молоді» [10]. В. Кулініченко та А. Скибчук у праці «Соціальна анімація як альтернатива «вуличному» вихованню» розглядають переваги використання соціальної анімації в груповій соціальній роботі з дітьми та підлітками, можливості використання сильних сторін «вуличного» виховання у соціальній терапії [6]. І. Сидор коротко характеризує поняття «соціокультурна анімація» та «технології соціокультурної анімації» [11, с. 173–174]. Соціальну анімацію в контексті професійної діяльності фахівців соціальної сфери в різних країнах світу описує Ю. Возна, акцентуючи на моделі анімаційної діяльності фахівців соціальної сфери у Франції [3]. Педагогічну анімацію як засіб соціально-педагогічної підтримки дітей вимушених переселенців представлено в статті Ю. Жданович [4]. Соціально-культурна анімація в туристичній індустрії стала предметом дослідження І. Петрової [9]. Як спосіб активізації громади, підвищення рівня залучення її мешканців до вирішення важливих питань і можливість формування лідерів соціальну анімацію розглядають автори статті, опублікованій на електронному порталі «Громадський простір» [14]. Однак досі комплексно не досліджено використання соціальної анімації в сучасній системі соціальної роботи з молоддю, що й зумовило вибір проблеми дослідження.

Мета статті – теоретично обґрунтувати поняття «соціальна анімація» як провідну технологію інтеграції у соціум молоді з інвалідністю

Виклад основного матеріалу. Соціальна анімація в сучасних умовах стає організованою діяльністю по створенню середовища, у якому кожна особистість матиме змогу успішно розвиватися та самореалізовуватися з користю для суспільства. Особливо важливо це для підлітків і юнацтва, адже соціальне середовище має великий вплив на становлення, соціалізацію та адаптацію особистості.

Соціальна анімація є різновидом анімації взагалі. Поняття «анімація латинського походження («*anima*» – душа, повітря, вітер), позначає насагу, натхнення, залучення до руху, до активної діяльності, стимулювання життєвих сил» [6, с. 23].

Л. Курило, досліджуючи питання теорії і практики анімації, пропонує таке тлумачення поняття: «Анімація – це стимулювання повноцінної рекреаційної, соціально-культурної дозвільної та іншої діяльності людини шляхом впливу на її життєві сили, насагу і натхнення» [8, с. 25]. У педагогічній науці «анімацію» визначають як «особливий вид педагогічної діяльності, яка охоплює сукупність різних видів і форм педагогічної взаємодії у сфері дозвілля і спрямована на активізацію процесу соціальної взаємодії, спілкування; сприяння розвитку творчих здібностей; регулювання психічних станів особистості; саморозвитку та самореалізації» [4, с. 119]. Т. Третьякова вважає, що анімація – це «розробка та впровадження спеціальних програм проведення вільного часу, організація розваг і спортивного проведення дозвілля» [13].

Укладачі «Енциклопедії для фахівців соціальної сфери» поняття «анімації» трактують як «свідому діяльність, спрямовану на певного індивіда, групи, громади до усвідомлення прихованого потенціалу, створення умов для повнішої



реалізації різнобічних можливостей людини, здійснення соціокультурних та соціоосвітніх програм і проектів» [5, с. 384].

Отже, основними напрямками соціальної анімаційної роботи є подолання тенденцій до соціальних крих та станів, дезадаптації особистості, делінвентної та адитивної поведінки підлітків, соціально-психологічна реабілітація особистості, соціальний супровід у творчій самореалізації молоді.

Ефективність використання технології соціальної анімації в роботі з молоддю підтверджує зарубіжний досвід. У структурі соціальних програм розвитку особистості в Європі, США, Канаді до професійних обов'язків фахівця соціальної сфери введено такий напрям роботи, як анімація, або організація вільного часу. До основних функцій цієї діяльності відносять:

- муніципальну анімацію (соціально-педагогічна робота з дітьми та молоддю в мікрорайонах);
- театральну анімацію (просвітницька та агітаційна діяльність, залучення дітей та молоді до культурно-масових заходів);
- шкільну анімацію (організація соціально-педагогічної допомоги учням у подоланні навчальних труднощів);
- психотерапевтичну анімацію (арт-терапія, комунікативна реабілітація) [1].

У Франції сфери анімаційної діяльності соціального працівника розмежовані за такими напрямками:

- культурна анімація (ознайомлення з різними видами мистецтва та творчості);
- соціальна анімація (робота з групами клієнтів, що проявляють дезадаптовані форми поведінки, реадaptaція правопорушників);
- соціовиховна та соціокультурна анімація (організація спортивно-оздоровчої, дозвілєвої, рекреаційної діяльності з молоддю);
- шкільна анімація [12].

У Фінляндії під час анімаційної діяльності основний акцент робиться на гри як способі реабілітації, адаптації, профілактики та терапії [12].

В Україні трактування професійної діяльності соціального працівника у сфері соціальної анімації досить широке: «залежно від різних критеріїв анімацію поділяють на:

- міську, вуличну (за географічним критерієм);
- соціальну, культурну (за змістом, специфікою рівня впровадження);
- політичну, комерційну, шкільну, естетичну (за сектором основної діяльності);
- професійну, волонтерську (за статусом аніматора);
- суспільну, приватну, прибуткову, неприбуткову (за видом фінансування);
- анімацію, сконцентровану на змісті, групі, взаєминах, навчанні (за педагогічним критерієм)» [5, с. 384].

Отже, соціальна анімація – вид професійної соціально-культурної діяльності, що використовує сучасні соціально-педагогічні та психологічні технології, спрямовані на інтеграцію особистості в суспільство, засвоєння навичок



організації дозвілля та відтворення норм, культури й цінностей навколишнього середовища.

Соціальну анімацію у професійній діяльності соціального працівника розглядають як «вид соціально-педагогічної діяльності, спрямований на реалізацію певних дій з метою оздоровлення соціального клімату певного середовища, створення атмосфери креативності, допомоги людям адаптуватися до соціальних змін, сприяння їх інтеграції в соціокультурний простір, спонукання до взаємодії та порозуміння людей у групі» [5, с. 384].

Сучасний підхід до організації змістовного дозвілля засобами соціальної анімації сприяє не тільки розкриттю творчого потенціалу осіб з інвалідністю, а й відновленню втрачених здібностей, встановленню соціальних зв'язків. Сутністю соціальної анімації для осіб з інвалідністю є залучення до різноманітних форм дозвілля, актуалізація та реалізація їхніх творчих здібностей. Анімаційна діяльність є ефективним засобом реабілітації інвалідів та сприяє їх інтеграції в соціальне середовище.

У сучасних соціальних дослідженнях з'явилося нове поняття «соціокультурна реабілітація», що позначає «комплекс різних заходів, спрямованих на створення психологічних механізмів, що сприяють постійному внутрішньому росту й розвитку, а відтак відновленню соціального статусу особистості у суспільстві» [2].

Використання сучасних технологій соціальної анімації сприяє комплексному вирішенню різних проблем особистості, дає можливість її самоідентифікації як повноправного представника тієї чи тієї соціокультурної спільноти, створює умови для включення в освітні, творчі, оздоровчі та інші види соціальної діяльності.

Організація соціальної анімації для осіб з інвалідністю має певні особливості, зокрема:

- молоду людину з інвалідністю сприймають як повноцінну особистість;
- соціальний працівник орієнтується на взаємодію з особистістю, а не на проблеми й обмеження; на виявлення здібностей і талантів молодого людини, а не на вирішення його проблем;
- особливі потреби інваліда розглядаються в соціальній анімації як перспективи розвитку;
- соціальна анімація будується на принципі співробітництва;
- соціальний працівник організовує умови для максимально повноцінного життя особи з інвалідністю «тут і зараз»;
- соціальна анімація сприяє самореабілітації і саморозвитку молоді з інвалідністю;
- соціальний працівник сприяє формуванню життєвої стійкості особи з інвалідністю [12].

Отже, організований і керований процес соціальної анімації дає можливість молодій людині з інвалідністю реалізувати свій творчий потенціал, отримати нові яскраві емоції, знайти цікаву справу й друзів, отримати нові знання.

Соціальна анімація як провідна технологія інтеграції молоді з інвалідністю в соціум має низку можливостей, які дозволяють створити умови подолання



соціально-психологічної ізолюваності, зокрема під час дозвілля дає змогу створити умови для особистісного зростання і продуктивного міжособистісного спілкування, спрямовує до соціально значущої діяльності.

Л. Тарасов серед позитивних наслідків організації соціальної анімації як технології інтеграції молоді з інвалідністю в соціум виокремлює такі:

- соціальний працівник допомагає особистості позбутися інфантильності і набутти самостійності;
- соціальна анімація дає можливості для активної творчої та соціальної діяльності;
- соціальний працівник сприяє набуттю молодого людиною якостей лідера;
- соціальна анімація сприяє самореалізації та формуванню соціальної мобільності молодого людини з інвалідністю [12].

Важливу роль у соціальній анімації як технології інтеграції молоді з інвалідністю у соціум відводять соціальній терапії засобами мистецтва і культури, творчості, що забезпечує системність і комплексність різних реабілітаційних заходів.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Соціальна анімація як провідна технологія інтеграції молоді з інвалідністю у соціум займає одне з ключових місць у соціальній роботі. Соціальна анімація передбачає комплексну діяльність соціального працівника з молоддю, яка має на меті відновлення (компенсацію) порушених або втрачених соціальних зв'язків та використовує інноваційні та традиційні види і жанри творчості як основні методи оптимізації міжособистісних і міжгрупових взаємин. Саме це дозволяє визнати її сьогодні перспективним напрямком розвитку соціальної культурно-дозвілєвої діяльності. Анімаційні технології сприяють вирішенню проблем інтеграції, соціалізації, реабілітації молоді з інвалідністю.

Проведене дослідження не претендує на висвітлення всіх аспектів порушеної проблеми. Окремого вивчення потребують такі питання, як готовність майбутніх соціальних працівників до використання соціальної анімації у своїй професійній діяльності; вплив соціальної анімації на формування здорового способу життя підлітків та молоді.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрющенко М. А. Социальная анимация в контексте социальной работы. URL: <https://scienceforum.ru/2015/article/2015014492>
2. Блог із питання соціальної реабілітації. URL: <https://sites.google.com/site/socialnareabilitacija>
3. Возна Ю. Соціальна анімація у контексті професійної діяльності фахівців соціальної сфери у різних країнах світу. *Молодь і ринок*. 2018. №12 (167). URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/721219>
4. Жданович Ю. М. Педагогічна анімація як засіб соціально-педагогічної підтримки дітей вимушених переселенців. *Психолого-педагогічні науки*. 2016. № 1. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/132487897.pdf>
5. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / За заг. ред. проф. І. Д. Звереві. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с.
6. Кравець О. М. Організація анімаційних послуг в туризмі : навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. 335 с.



7. Кулініченко В., Скибчук А. Соціальна анімація як альтернатива «вуличному» вихованню. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/4365.pdf>
8. Курило Л. В. Теорія і практика анімації: Ч. 1. Теоретичні основи туристичної анімації : навчальний посібник. Мінськ, 2006. 195 с.
9. Петрова І Соціально-культурна анімація в туристичній індустрії. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/43223/2/2018_Petrova_I-Sotsialno_kulturna_animatsiia_337-339.pdf
10. Скорик Т. В., Вербицька. А. В. Соціальна анімація як інноваційна технологія організації дозвілля студентської молоді. *Проблеми соціальної роботи*. 2014. № 1 (4). С. 134–142.
11. Сидор І. П. Сучасні технології соціокультурної анімації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія: Педагогіка. Соціальна робота / гол. ред. І.В. Козубовська*. Ужгород : Видавництво УжНУ «Говерла», 2014. Вип. 32. С. 173–174.
12. Тарасов Л. В. Социокультурная анимация: истоки, традиции, современность. М. : ЦСА «Одухотворение». 2018. 129 с.
13. Третьякова Т. Н. Анимационная деятельность в социально-культурном сервисе и туризме : учебное пособие для вузов. М.: Издательский центр «Академия», 2008. 272 с.
14. Як соціальна анімація може сприяти розвитку громади? URL: <https://www.prostir.ua/?news=yak-sotsialna-animatsiya-mozhe-spryyaty-rozvytku-hromady>

REFERENCES

1. Andryuschenko M.A. Sotsialnaya animatsiya v kontekste sotsialnoy raboty. URL: <https://scienceforum.ru/2015/article/2015014492>
2. Bloh iz pytannia sotsialnoi reabilitatsii. URL: <https://sites.google.com/site/socialnareabilitacija>
3. Vozna Yu. Sotsialna animatsiia u konteksti profesiinoi diialnosti fakhivtsiv sotsialnoi sfery u riznykh krainakh svitu. *Molod i rynek*. 2018. №12 (167). URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/721219>
4. Zhdanovych Yu. M. Pedagogichna animatsiia yak zasib sotsialno-pedagogichnoi pidtrymky ditei vymushenykh pereselentsiv. *Psykholoho-pedagogichni nauky*. 2016. № 1. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/132487897.pdf>
5. Entsiklopediia dlia fakhivtsiv sotsialnoi sfery / Za zah. red. prof. I. D. Zvierievoi. Kyiv, Simferopol: Universum, 2012. 536 s.
6. Kravets O. M. Orhanizatsiia animatsiinykh posluh v turyzmi : navch. Posibnyk. 2-he vyd., pererob. i dop. Kharkiv : KhNUMH im. O. M. Beketova, 2017. 335 s.
7. Kulinichenko V., Skybchuk A. Sotsialna animatsiia yak alternatyva «vulychnomu» vykhovanniu. URL: <https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/4365/1/11%20%D0%9A%D1%83%D0%BB%D1%96%D0%BD%D1%96%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>
8. Kurylo L. V. Teoriia i praktyka animatsii: Ch. 1. Teoretychni osnovy turystychnoi animatsii : navchalnyi posibnyk. M., 2006. 195 s.
9. Petrova I Sotsialno-kulturna animatsiia v turystychnii industrii. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/43223/2/2018_Petrova_I-Sotsialno_kulturna_animatsiia_337-339.pdf
10. Skoryk T.V., Verbytska. A.V. Sotsialna animatsiia yak innovatsiina tekhnolohiia orhanizatsii dozvillia studentskoi molodi. *Problemy sotsialnoi roboty*. 2014. № 1 (4). С. 134–142.
11. Sydor I. P. Suchasni tekhnolohii sotsiokulturnoi animatsii. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu : Serii: Pedagogika. Sotsialna robota / hol. red. I.V. Kozubovska*. Uzhhorod : Vydavnytstvo UzhNU «Hoverla», 2014. Vyp. 32. С. 173–174.
12. Tarasov L.V. Sotsiokulturnaya animatsiya: istoki, traditsii, sovremennost. М. : TsSA «Одухотворение». 2018. 129 с.
13. Tretyakova T. N. Animatsionnaya deyatelnost v sotsialno-kulturnom servise i turizme : uchebnoe posobie dlya vuzov. М.: Izdatelskiy tsentr «Akademiya», 2008. 272 с.
14. Як соціальна анімація може сприяти розвитку громади? URL: <https://www.prostir.ua/?news=yak-sotsialna-animatsiya-mozhe-spryyaty-rozvytku-hromady>